

MASSALE STERFTE VAN ZEEKOETEN URIA AALGE VOOR DE NEDERLANDSE KUST, WINTER 1988/1989.

MASS MORTALITY OF GUILLEMOTS ALONG THE DUTCH COAST, WINTER 1988/1989.)

Zoals elk jaar, kwamen de zeevogels ook deze winter weer uitgebreid in het nieuws vanwege de strandingen van kadavers en stervende exemplaren op onze kust. Rond de jaarwisseling lanceerde TNO het nieuws dat de vogels het slachtoffer waren geworden van lozingen van chemicaliën voor onze kust. Voorts werd melding gemaakt van lozingen, en de daarbij behorende vogelslachtoffers, van palmolie, visolie, kokosolie en minerale olie. Uiteindelijk werd vastgesteld dat het chemicaliën moesten zijn geweest, gebruikt bij het schoonmaken van olietanks op zee, waardoor de duizenden zeevogels waren omgekomen. De schattingen liepen uiteen van 3.000 tot 15.000 slachtoffers (Trouw, De Volkskrant, radio en televisiejournaals 2-5 januari 1989). Volgens de berichten in de media kwamen de meeste slachtoffers op de waddeneilanden aan land. Na half januari verstomden de berichten, omdat het aantal vogelkadavers op de kust snel afnam. In deze korte bijdrage een overzicht van de zeevogelsterfte zoals die door het NSO werd geregistreerd.

De Zeekoet werd eind november 1988 in opvallend grote aantallen op de Zeeuwse kust aangetroffen. Op het strand van Schouwen, op Neeltje Jans en de Brouwersdam werd een dichtheid van 1.3/km vastgesteld, terwijl 60% van de kadavers met olie besmeurd was (n= 30). De meeste kadavers waren erg vers, en zowel volwassen als juveniele exemplaren waren vertegenwoordigd. Op de Brouwersdam werd een exemplaar van de arctische subspecies *Uria aalge hyperborea* aangetroffen (Camphuysen 1989a). Ook langs de gehele Hollandse kust spoelden deze maand Zeekoeten aan, vooral in de tweede helft van de maand. Op Texel waren de aantallen klein, maar op Vlieland werden op 3 november al 2.9 Zeekoeten/km aangetroffen en op Ameland werden eveneens tientallen exemplaren gevonden (17 nov: 1.4/km, 27 nov: 3.4/km). Op de Waddeneilanden waren de meeste Zeekoeten met olie besmeurd, langs de Hollandse kust werden veel schone exemplaren aangetroffen (65.7% met olie besmeurd; n= 70).

In december nam langs de gehele kust het aantal kadavers snel toe. Hoge dichtheden werden op de Noordhollandse kust waargenomen (tabel 1) en in figuur 1 is het verloop van de stranding aan de hand van een vrijwel dagelijks geteld traject in deze regio weergegeven. Medewerkers van de pas opgerichte natuurvereniging 'De Windbreker' onderzochten een traject van 8 km en hier zijn de aantallen Zeekoeten die tussen 1 oktober 1988 en 30 april 1989 aanspoelden tussen Camperduin en St Maartenszee (totaal 255 exemplaren) gebruikt om door extrapolatie de omvang van de stranding voor de gehele provincie in te schatten. Op grond van deze tellingen kunnen we schatten dat er alleen op de Noordhollandse kust (60 km strand) van november tot en met april 1.976 Zeekoeten zijn aangespoeld. Tellingen op omringende trajecten toonden aan dat de gegevens die tussen Camperduin en St Maartenszee verzameld werden, representatief waren zijn voor de hele provincie. In tabel 1 wordt duidelijk hoe de situatie in de rest van Nederland was op het hoogtepunt van de strandingen. De maand februari is in dit overzicht nog niet opgenomen, omdat de tot dusverre ontvangen gegevens te fragmentarisch zijn. Op het studie-traject spoelde 80.0% van de Zeekoeten vóór 20 januari aan (n= 255). In geen van de deelgebieden werd in oktober al verhoogde sterfte geconstateerd; het ging toen overal nog slechts om enkele kadavers. Bijna een kwart van de Zeekoeten (24.0%) spoelde al in november aan, en gezien het strandingsverloop in figuur 1 neem ik aan dat na januari ook

tabel 1. Aantal dode Zeekoeten *Uria aalge* per kilometer in verschillende Nederlandse kustgebieden, van november 1988 tot en met januari 1989. Tussen haakjes: kleine steekproef.

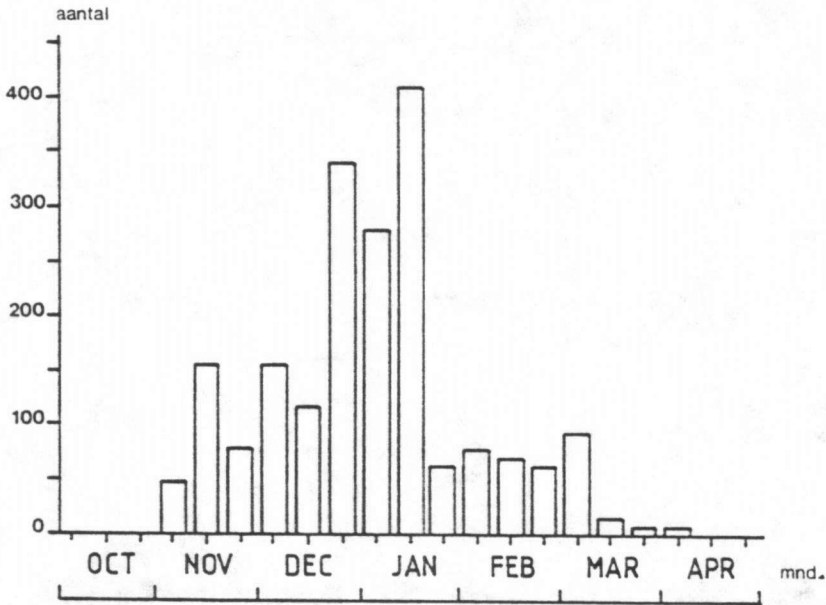
table 1. Number of Guillemot corpses per kilometre on several parts of the Dutch coast from November 1988 to January 1989. In brackets: small sample.

REGION	1-15 NOV	16-30 NOV	1-15 DEC	16-31 DEC	1-15 JAN	16-31 JAN
Z.Vlaanderen	-	-	-	1.7	-	-
Walcheren	-	-	-	1.7	3.7	1.7
Schouwen	-	1.3	3.1	2.8	-	-
Goeree	-	-	1.4	4.5	-	-
Voorne	-	-	-	3.7	-	2.8
Zuid-Holland	0.2	0.6	0.8	2.3	1.1	(7.7)
Noord-Holland	0.3	2.2	2.5	4.2	5.1	3.9
Texel/Vliet.	2.8	(1.3)	(0.8)	2.3	2.2	1.0
Tersch.-Schier	1.4	4.5	1.2	1.3	2.3	0.5
Waddengebied	0.0	0.3	0.7	0.9	0.4	1.9

in de rest van Nederland nog maar kleine aantallen (verse) Zeekoeten erbij werden gevonden. Wanneer we het (landelijke) seizoenpatroon gebruiken om de witte plekken in tabel 1 in te vullen, en vervolgens de dichtheden vermenigvuldigen met totale kustlengte (per regio), kunnen we vaststellen dat van november tot en met januari ongeveer 5.400 dode Zeekoeten op onze kust zijn aangespoeld. Is het in Noord-Holland gevonden strandingsverloop ongeveer geldig voor de rest van Nederland, dan zijn er deze winter zo'n 6.500 Zeekoeten op onze kust aangespoeld. Bij deze berekening is de wadzijde van de Waddeneilanden achterwege gelaten, omdat van dat gebied onvoldoende cijfermateriaal ter beschikking stond. In de verschillende vogelopvangcentra werden tussen 24 december 1988 en 4 januari 1989 762 Zeekoeten ontvangen, waarvan 537 in opvangcentra in het noorden van het land (Anjum, Texel, Den Helder; Hans Peeters *in litt.*).

De oorzaken van de sterfte zijn niet één of enkele lozingen van verdachte chemicaliën, noch een lozing van palmolie of wat voor uitzonderlijke lozing dan ook. Het verloop van de stranding en het uiterlijk van de Zeekoeten herinnert ons aan de vers in het geheugen liggende strandingen in de winters 1980/81, 1982/83, 1983/84 en 1984/85 (Camphuysen 1989b). Over het aantal voor onze kust omgekomen Zeekoeten kan men slechts gissen. Zeker is dat, gezien het aantal aangespoelde exemplaren, deze winter tot de 'zwaarste' seizoenen voor de Zeekoet in de tachtiger jaren gerekend mag worden. In het seizoen 1980/81 spoelden (naar berekening) zo'n 8.860-15.000 Zeekoeten op onze kust aan (Camphuysen 1981), in de winter 1982/83 7.500-11.000 exemplaren (Camphuysen 1983).

Vrijwel alle Zeekoeten waren buitengewoon vermagerd, en de meeste dieren waren slechts in lichte mate besmeurd met olie, met lijmachtige grijze substantie, verf en wat er verder maar geschikt is om het verpak van zeevogels te vernielen. Zoals eerder in de tachtiger jaren is het de chronische vervuiling geweest van de oppervlaktewateren van de Noordzee waardoor deze Zeekoeten met olie en andere vetten in contact zijn gekomen. De precieze oorzaak van de sterfte is daarmee niet ge-

figuur 1. Cumulatief verloop van de stranding van Zeekoeten *Uria aalge* op de Noordhollandse kust, op grond van dagelijkse tellingen in een studiegebied van 8 km lengte.

figure 1. Cumulative presentation of the number of Guillemots washing ashore on the mainland coast of Noord-Holland, based on daily counts in an 8 km study area.

ven. De vermagering van hier overwinterende Zeekoeten is waarschijnlijk meer structureel, en de besmeuring van het verenkleed is of het begin geweest van een vermageringsproces, of is opgetreden in de loop van dit proces. Waarschijnlijk, net als in het begin van de tachtiger jaren, is het voedselaanbod voor deze zeevogels in de Noordzee verre van optimaal. Op de Zeeuwse kust, in het begin van de stranding, kon worden vastgesteld dat juveniele Zeekoeten veel vaker 'schoon' waren dan meerjarige of volwassen Zeekoeten. Dit gegeven zal nader worden uitgezocht met een grotere hoeveelheid materiaal. Voor zover dat in het veld kon

worden vastgesteld, was ook bij deze stranding Zeekoeten het merendeel niét juveniel.

In de media werd veel aandacht aan de stranding gegeven nadat berichten verspreid werden over een 'geheimzinnige' lozing van chemicaliën. Op zich kan het nooit kwaad dat er aandacht aan dergelijke strandingen gegeven wordt, maar de berichtgeving laat dikwijls veel te wensen over. Bij voorkeur wordt het probleem sterk versimpeld en flink gedramatiseerd. Het zou onderhand tijd worden dat wordt ingezien dat het lozen op zee niet iets incidenteels, maar iets doodgewoons is. De controle is onvoldoende en de maatregelen om overtreders ook te bestraffen zijn verre van effectief. Daar komt nog bij dat de besmeuring maar één aspect is van dergelijke slachtingen. Meer en meer wordt duidelijk dat de echte zeevogels problemen krijgen om aan voldoende voedsel te komen; niet alleen in de broedgebieden, maar ook 's winters op zee.

Summary Exceptional numbers of Guillemots washed ashore from November 1988 to January 1989 on the Dutch coast. Most Guillemots were severely emaciated, and 60-70% were (slightly) oil contaminated. High densities were recorded on most of our coastline (table 1), and it could be shown that nearly 2,000 Guillemots had washed ashore on the mainland coast of Noord-Holland only (60 km, Nov-Apr, figure 1). By extrapolation for total coast-length in each of the regions, using the national seasonal pattern to fill in gaps, it could be estimated that 6,500 Guillemots had washed ashore in the Netherlands between November and April. This figure does not include the 762 Guillemots which had been found alive on our beaches and which were brought into rehabilitation centres. Most Guillemots were severely emaciated, and starvation must have been the cause of death in many cases. The incident reminds us to similar incidents witnessed in the early 1980s, and indicates that wintering Guillemots are still suffering from food shortages.

- Camphuysen, C.J. 1981. Olieslachtoffers op de Nederlandse kust, winter 1980/81. *Het Vogeljaar* 29:232-238.
- 1983. Overzicht van de zeevogelsterfte voor de Nederlandse kust, winter 1982/83. *Nieuwsbr. NSO* 4(4/5):97-122.
 - 1989a. Vangst van een noordelijke Zeekoet *Uria aalge hyperborea* in Nederland. *Limosa* 62:47-48.
 - 1989b. Beached Bird Surveys in the Netherlands, 1915-88. Stichting Werkgroep Noordzee, Amsterdam & Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

C.J. Camphuysen, Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek, Perim 127, 1503 GB Zaandam.